

Beogradska filharmonija
Sezona 2021/22
Baš smo vas se uželeli

Petak, 26. novembar 2021.

Hauard Grifits
Ziju He, violina

Feliks Mendelson
Mirno more i srećno putovanje op. 27

Trajanje: oko 13 minuta

Alban Berg
Koncert za violinu i orkestar

Andante – Allegretto
Allegro – Andante

Trajanje: oko 30 minuta

Edvard Elgar
Enigma varijacije, op. 36

Trajanje: oko 30 minuta

Dve Geteove pesme, od kojih je jedna *Mirno more*, a druga *Srećno putovanje*, bile su inspiracija za mnoge kompozitore; Betoven je napisao kantatu op. 112 koja ih objedinjuje, Šubert solo-pesmu *Mirno more*, a **Feliks Mendelson** (1809-1847) inspirisan Betovenim postupkom, koncertnu uvertiru ***Mirno more i srećno putovanje***.

Iako je do tada Mendelson more video samo jednom u svom životu, stvorio je živopisnu sliku prirode. Početak karakteriše atmosfera samoće, straha i samrtne tišine među mornarima na brodu koji se mire sa svojom sudbinom. Znak nade je neočekivani zvuk ptice, što znači da je kopno blizu. On nagoveštava *srećni* odsek u kojem uzbuđenje postepeno narasta, fanfare najavljuju spas, a zvuk orkestra hrli ka slavlju. Njihovu euforiju na trenutak prekida himna zahvalnosti, koja postepeno prelazi u lirski završetak oslikavajući radost i olakšanje mornara dok se povremeno čuje ptičji poj.

Neposredno pred smrt, a paralelno sa radom na operi *Lulu*, **Alban Berg** (1885-1935) završio je svoje poslednje i najpopularnije instrumentalno delo, **Koncert za violinu i orkestar**. Poručio ga je Luis Krazner, dok je u partituri kompozitor ostavio posvetu Manon Gropijus, ćerki čuvenog arhitekta Valtera Gropijusa i Alme Maler Gropijus, koja je preminula godinu dana ranije.

Ovaj svojevrsni rekvijem njenoj mladosti i lepoti koncipiran je u dvostavačnoj formi sa po dva odseka. U svom pismu Arnoldu Šenbergu, Berg je odseke prvog stava nazvao *Preludijum* i *Skercu*, a odseke drugog *Kadenca* i *Koralne varijacije*, time im određujući karakter. Stilsko usmerenje ovog koncerta bilo je rezultat svih faza koje je Berg kao kompozitor prošao: od poznog romantizma, preko atonalne, zatim i dodekafonske muzike i preovlađujuće tonalnosti, sve spajajući u jedinstvenu celinu.

Prema autorovoj ideji da prvi stav predstavlja život, a drugi smrt i preobraženje, zanimljivi su i postupci citiranja koji su adekvatno primenjeni. Tako je u Skercu utkana melodija austrijske narodne pesme *Ptica na drvetu šljive*, koja govori o radosti mlade devojkice, a čiji završetak sasvim neočekivano čini najdramatičniji deo prvog stava. Drugi stav započinje solističkom kadencom u kojoj se ističe motiv B-A-C-H, nakon koje sledi citat korala J. S. Baha *Dosta je Gospode, ako je po volji tvojoj* koji na taj način još jednom povezuje Bergovo ostvarenje sa velikim uzorom. Melodija

korala postaje tema za završne koralne varijacije u kojima violina dobija sasvim novi prizvuk, nadzemaljskog i večnog.

Najpopularnije ostvarenje britanskog kompozitora **Edvarda Elgara** (1857-1934) svakako su ***Enigma varijacije*** za orkestar, koje su autoru donele međunarodno priznanje. Nakon londonske premijere 1899. godine, delo je doživelo mnogobrojna izvođenja, i do danas je snimljeno više od 60 puta.

Enigma varijacije posvećene su autorovim prijateljima, čije je pojedinačne karaktere oslikao u svakoj od 14 varijacija koje kulminiraju velikim finalom. Ovi *muzički portreti* uključuju i samog Elgara i njegovu suprugu. U partituri je svaka varijacija označena inicijalima, imenom ili nadimkom svakog od autorovih prijatelja. Ideja za komponovanje dela nastala je jedne večeri, kada je Elgar, umoran od celodnevnih predavanja, seo za klavir. Svirao je melodiju koja se dopala njegovoj supruzi i tako je krenuo da improvizuje, napravivši niz varijacija, kojima je pokušao da prikaže karaktere pojedinih prijatelja. Potom je čitavo delo proširio i orkestrirao, i nastale su *Enigma varijacije*.

Glavna tema nosi naslov *Enigma*, a poreklo naziva nikada nije definisano, osim kroz tumačenje da se u temi nalazi skrivena melodija, koju je potrebno prepoznati. Neobične melodijske konture ge-mola u glavnoj temi tumače se kao odraz autorove introspekcije. Potom se ređaju različiti portreti da bi se u finalu autor vratio svojoj temi, koja je nazvana po njegovom nadimku – E.D.U, uz reminiscencije na temu njegove supruge i bliskog prijatelja i izdavača, predstavljenog u 9. varijaciji, kao dve osobe koje su izvršile najveći uticaj na Elgarov život i stvaralaštvo.

Sam autor navodi da *ovo delo, koje je započeto u duhu humora i nastavljeno sa dubokom ozbiljnošću, sadrži skice kompozitorovih prijatelja. Može se razumeti da ove ličnosti komentarišu ili se reflektuju na originalnu temu, i svaka od njih je pokušaj razrešenja Enigme, jer se tema tako zove. Skice nisu portreti, već svaka varijacija sadrži udaljenu zamisao, zasnovanu na određenoj ličnosti ili nekom događaju, poznatom samo određenim ljudima. Ovo je osnova kompozicije, ali se delo može slušati i kao čisto muzički komad, bez obzira na njegov nemuzički kontekst.*

Danica Maksimović